

Дмитро Санакоєв,
завідувач кафедри фінансових
та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент,

Олексій Скрябін,
доцент кафедри кримінального
права, процесу та криміналістики
Класичного приватного
університету, м. Запоріжжя,
доктор юридичних наук, доцент,

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНА ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

У сучасному світі транснаціональна злочинність виступає чинником політичної і економічної нестабільності у суспільстві та становить пряму загрозу національній безпеці держави. Транснаціональна злочинність проникає в органи законодавчої влади та державного управління, у правоохоронні та судові установи та поширює свої інтереси, посягаючи на цілий комплекс найбільш значущих особистісних, суспільних та культурних цінностей, таких як: життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека людини, економічна стабільність, порядок та публічна безпека тощо.

На території української держави виникла модель транснаціональної злочинності, що включає корупцію, політику, злочинність та економіку. Осмислення витоків та стану такої моделі злочинності слід вважати актуальною проблемою як національної, так і світової кримінології.

Злочинність транснаціонального характеру в Україні довела свою здатність не просто створювати загрозу національній безпеці, але реалізовувати цю загрозу у практичній площині: змінювати кордони, претендувати на роль політичного лідерства та вимагати визнання як повноцінних суб'єктів міжнародного права.

Слід зазначити, що особливо вплинула на поширення транснаціональної злочинності глобалізація, яка характеризується стиранням національних кордонів, інформатизацією та технологізацією всіх сфер життєдіяльності: економічної, культурної, політичної та соціальної.

Так, В.М. Баранов і А.Ю. Чупров [2, с. 62–63] стверджують, що глобалізація, з одного боку, характеризується такими позитивними рисами, як поліпшення міждержавних відносин, підвищення прозорості кордонів, розвиток світової торгівлі, збільшення обсягу міжнародних перевезень, розширення міжнародного ринку праці. З іншого боку, цей процес породив деструктивний феномен – криміналізацію глобалізації. На сучасному етапі можна цілком говорити про формування міжнародного характеру кримінального співтовариства як антипода суспільству законотворчому [6, с. 26].

Як стверджує О.Л. Хилько, національна безпека являє собою конкретний (такий, що визначається для кожної держави окремо) ступінь захищеності важливих цінностей, інтересів, прав особи, соціальних груп, всього суспільства і держави, зокрема, загальнонаціональних цінностей та самобутності, від широкого спектру зовнішніх і внутрішніх загроз політичного, економічного, військового, екологічного, технологічного, інформаційного, культурного та іншого характеру [7].

Інформація, що постійно з'являється в інформаційному просторі відносно діяльності транснаціональних злочинних організацій в Україні, вражає. Державна служба фінансового моніторингу України особливу увагу концентрує на розслідуванні фактів відмивання коштів, отриманих від корупційних дій, розкрадання та привласнення державних коштів і майна злочинними організаціями, комерційними структурами, які мали транснаціональні зв'язки. Йдеться про мільярди доларів, що були отримані від незаконних обороток, які пов'язані майже з усіма формами транснаціональної злочинної діяльності, виведені за кордон [4]. Нині ці кошти знов працюють в Україні, працюють на створення нових злочинних організацій, зокрема, не викликає сумніву, що ці гроші нині активно працюють на сході, в інших регіонах України, про що свідчать факти.

Злочини, що посягають на національну безпеку, поділяються відповідно до сфери їх дії. Зокрема, це злочини, що посягають на відносини з умов, що забезпечують охорону основ національної безпеки у політичній сфері. До них відносять: дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади; посягання на територіальну цілісність і недоторканість України; посягання на життя державного чи громадського діяча. Державна зрада і шпигунство відносяться до злочинів, що посягають на відносини з умов, що забезпечують охорону основ національної безпеки України у сфері державного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості, обороноздатності, державної, економічної, науково-технічної та інформаційної безпеки України. Диверсія відноситься до виду злочинів, що посягають на відносини з умов, що забезпечують охорону основ національної безпеки в економічній, екологічній сферах та сфері обороноздатності [5, с. 84]. Висока суспільна небезпечність цих злочинів і є підставою для віднесення більшості з них до особливо тяжких або тяжких злочинів.

Досліджуючи характеристики транснаціональної організованої злочинності, Л.Г. Андросович [1, с. 188] зазначає, що серед ознак транснаціональної злочинності слід виділяти ознаки, характерні для будь-якої організованої злочинної групи, і ознаки, характерні для транснаціональних груп. До останніх слід зараховувати наведені далі.

1. Ознаки, які характеризують структуру групи:

а) чисельний склад не менше двох осіб, що безпосередньо впливає з кримінального законодавства України і низки інших держав – учасниць Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності. Фактично склад транснаціональних організованих злочинних груп значно перевищує встановлений у національних законах мінімум. Можуть створюватися групи чисельністю в десятки і навіть сотні осіб;

б) як правило, наявність чіткого розподілу ролей, функцій, спеціалізації членів групи. Структура групи орієнтована на здійснення конспіративної, планованої злочинної діяльності і витяг максимальних доходів.

в) наявність корумпованих зв'язків, які можуть мати характер як зовнішніх, так і внутрішніх. Внутрішній і зовнішній характер цих зв'язків впливає на форми протидії здійсненню кримінального переслідування і має враховуватися під час розслідування і судового розгляду.

2. Ознаки, що характеризують особу суб'єктів, цілі і мотиви їх дій:

а) наявність іноземного елемента як окремих учасників або у вигляді в тій чи іншій мірі самостійних структурних одиниць. На наявність цього елемента звертають увагу багато авторів;

б) превалювання корисливої мотивації; злочинна діяльність спрямована на отримання (прямо чи опосередковано) фінансової або іншої матеріальної вигоди.

3. Ознаки, що характеризують діяльність групи:

а) діяльність групи спрямована на вчинення злочинів транснаціонального характеру, ознаки яких дано в Конвенції. Відповідно до Конвенції злочин має транснаціональний характер, якщо він вчинений:

- в більш ніж одній державі;
- в одній державі, але істотною частиною його підготовки, планування, керівництва або контролю має місце в іншій державі;
- в одній державі, але за участю організованої злочинної групи, яка здійснює злочинну діяльність у більш ніж одній державі;
- в одній державі, але його істотні наслідки мають місце в іншій державі.

Окремо зазначимо, що для сучасної України корупція внаслідок надзвичайної її поширеності набула характеру реальної загрози національній безпеці, яка перешкоджає проведенню соціально-економічних перетворень, дискредитує публічні інститути в очах населення України. До корупційних злочинів відносять злочини, пов'язані із підкупом особи; кримінальні корупційні діяння за відсутності підкупу, зумовлені впливом неправомірної винагороди; корупційні діяння, що є предметом корупційної угоди (наприклад, зловживання владою, службове підроблення) [3, с. 54–55].

Отже, транснаціональна злочинність на сьогодні становить загрозу національній безпеці України, економічній та політичній стабільності держави, тому боротьба з нею повинна бути комплексною та системною, орієнтуватись на припинення такого виду злочинності не тільки за допомогою кримінально-правових заходів, а й використовуючи заходи міжнародного співробітництва в економічній, правовій та політичній площині. Вирішення вказа-

ного питання можливе за допомогою формування чітких моделей взаємодії держави з міжнародними організаціями в сфері боротьби з транснаціональною злочинністю.

1. Андросович Л.Г. Кримінологічна характеристика організованої злочинності у фінансовій сфері із транснаціональними ознаками. Юридичний науковий електронний журнал, 2019. № 4. С. 186–189.
2. Баранов В.М., Чупров А.Ю. Транснаціональна економічна преступність: сутність і основні напрями протидії. Труды Академии управления МВД России. 2007. № 2. С. 62–63.
3. Данильченко Ю.Б. Кримінально-правовий вимір протидії корупції: доцільність, ефективність, досконалість. Право та інноваційне суспільство. 2015. № 1(4). С. 54–58.
4. Державна служба фінансового моніторингу України. Офіційний веб-сайт. URL: <https://fmu.gov.ua/> (дата звернення: 22.02.2021).
5. Матвійчук В. К. Злочини проти основ національної безпеки: поняття та загальна характеристика. Юридична наука. 2013. № 9. С. 80–87.
6. Новікова Л.В. Глобалізація та транснаціональна економічна злочинність: питання сьогодення. Право і Безпека. 2010. № 3. С. 26–30.
7. Хилько О.Л. Теоретичні підходи до визначення сутності поняття «Національна безпека». Вестник Севастопольского государственного технического у-та. 2003. № 50. С. 181–190.

Володимир Чумак,
т.в.о. начальника відділу
організації наукової роботи
Харківського національного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, доцент

Олександр Хань,
старший науковий співробітник
відділу організації наукової роботи
Харківського національного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ПРАВОВА ОХОРОНА НАДР КОНТИНЕНТАЛЬНОГО ШЕЛЬФУ УКРАЇНИ ВІД НЕЗАКОННОГО ВИДОБУТКУ КОРИСНИХ КОПАЛИН

За окремими дослідженнями, український шельф Чорного й Азовського моря, площа якого становить 133,7 тис. км², може повністю забезпечити потреби України в газі і частково – у нафті. За даними Державної служби геології та надр України, потенційні запаси енергоресурсів (нафта і природний газ) на українському шельфі Чорного моря оцінюються у 2,3 млрд. т. умовного палива (еквівалент 2,3 трлн. МЗ), що становить близько 40 % усіх енергетичних запасів нашої країни. Ці запаси розподіляються так: північно-західний шельф – 604,1 млн. т. умовного палива (т у. п.); глибоководна западина Чорного моря – 346,0 млн. т. у. п.; прикерченський шельф – 257,0 млн. т. у. п.; акваторія Азовського моря – 324,8 млн. т. у. п. Решта менш масштабних запасів відкрита в інших частинах українського шельфу Чорного й Азовського морів. Значні запаси енергоресурсів відкриті на площі Килима (250 – 485 млрд. м³ природного газу), Скіфській ділянці (35 млрд. м³ газу та 25 – 60 млн. т. нафти), структурі Нахімова (29 млрд. м³ газу), структурі Корнілова (35 млрд. м³ газу), структурі Ахіба (6,7 млн. т. у. п.) [1].

Із анексією Кримського півострова Російською Федерацією територія континентального шельфу України скоротилася втричі (зі 130 до майже 40 тис. кв. км). Україна втратила газові родовища, що знаходяться на шельфі Чорного моря в районі Кримського півострова. Ресурси в північно-західній частині Чорноморського шельфу оцінюються в 495,7 млрд. кубічних метрів природного газу та 50,4 млн. тонн нафти і конденсату, Прикерченської зони – 321,2 млрд. кубічних метрів і 126,8 млн. тонн нафти і конденсату, континентального схилу – 766,6 млрд. куб. м. природного газу та 232,6 млн. тонн нафти і конденсату [2].

За інформацією компанії «Чорноморнафтогаз» Російська Федерація з моменту анексії